

ВІДГУК
офіційного опонента доктора педагогічних наук,
доцента, професора кафедри педагогіки та психології Закарпатського
угорського інституту ім. Ференца Ракоці II Кучай Тетяни Петрівни на
дисертаційне дослідження Голос Ганни Анатоліївни «Виховання ціннісних
ставлень у школярів в Японії
(друга половина XX – початок XXI ст.)», представленого на здобуття
ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними планами галузей науки

Нинішньому світу притаманні стрімкі зміни в усіх сферах життєдіяльності, зумовлені глобалізаційними та інтеграційними процесами. Поряд із здобутками глобалізаційного та інтеграційного прогресу все відчутнішими постають проблеми людських відносин, якості навчання, дотримання морально-етичних норм, поваги до загальнолюдських цінностей. У зв'язку з цим актуалізується необхідність посилення уваги до навчання, морального виховання людини, передусім учнівської молоді.

Нині в Україні набувають особливої актуальності завдання щодо модернізації системи освіти, забезпечення її відповідності світовим стандартам. Для формування творчої, вільної особистості з високим рівнем духовності і знань ключових компетентностей освітня система України має будуватися на національних культурно-історичних традиціях, теоретичних надбаннях української педагогічної думки, вбираючи в себе все найкраще, що напрацьовано у зарубіжних країнах.

Світові інтеграційні процеси зумовлюють необхідність об'єктивного, всебічного наукового аналізу розвитку систем освіти як у країнах Європи, так і Сходу. Українські дослідники переважно зосереджують увагу на вивченні систем освіти держав Європейського Союзу, а також США, Канади, а тим часом, як показує виявлення наукових джерел, досвід розвитку систем освіти країн Сходу, зокрема, виховання ціннісних ставлень у школярів в Японії, вивчається недостатньо.

Японія – одна з провідних економічних держав світу, яка і нині за умов широких міжнародних впливів зберігає свою оригінальну національну культуру. Досвід японського народу у вихованні молодого покоління має давню історію, що складалася впродовж століть як найважливіша традиція. Вивчення історичного досвіду цієї країни має сприяти розумінню особливостей національного характеру японців, в якому поєднується відданість традиціям і водночас чітко виражене й успішне прагнення враховувати вимоги сучасного цивілізованого світу.

Японська освіта є унікальним і своєрідним явищем. Її особлива привабливість полягає у високій ефективності економічного та інтелектуального розвитку нації. Ця найосвіченіша країна світу вийшла на провідні позиції в галузі освіти на міжнародному рівні. За своїм змістом і духом японська освіта ніколи не була вузькопрагматичним засобом розв'язання будь-яких приватних проблем, завжди зберігала родове єство – функціонувала в широкому ціннісно-смысловому контексті.

З цієї позиції дослідження Голос Ганни Анатоліївни не викликає сумнівів і вказує на його важливість і своєчасність.

Тема дисертаційного дослідження відповідає науковому напрямку кафедри психології, педагогіки і туризму (кафедральна тема: «Професійна компетентність викладача гуманітарного ВНЗ та її особистісні складові» затверджена вченою радою від 25.10.2017 р., протокол № 4. Номер держреєстрації № 0118U000001). Тема дисертації затверджена вченою радою Київського національного лінгвістичного університету (протокол № 7 від 28 листопада 2016 року) та узгоджена рішенням Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук Національної академії педагогічних наук України (протокол № 1 від 31 січня 2017 року).

Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації

На основі аналізу стану досліджуваної проблеми в педагогічній теорії та практиці з'ясовано сутність понять «ціннісні ставлення», «виховання ціннісних ставлень» шляхом огляду історії їх становлення; реконструйовано еволюцію освітньої політики в контексті змісту шкільного виховання в Україні за роки

незалежності; з'ясовано поточний стан проблеми реалізації змісту виховання на практиці.

Ганною Анатоліївною висвітлено витoki та розвиток шкільної освіти і виховання в Японії, засади, на які спирається сучасна школа. Схарактеризовано зміст, шляхи виховання школярів у період, що розглядається та зіставлено схему реалізації змісту виховання в Японії і Україні, виокремлено специфіку виховання школярів в Японії. Авторкою окреслено перспективні ідеї японського досвіду для української школи.

Нові факти, одержані здобувачем

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *вперше* у вітчизняній педагогічній науці комплексно досліджено проблему організації і реалізації змісту шкільного виховання в Японії; було *уточнено* сутність поняття «виховання ціннісних ставлень»; у зіставленні викладено засади шкільної освіти і виховання в Україні і Японії, схему реалізації змісту виховання; виявлено своєрідність японської моделі виховання школярів, шляхи реалізації змісту виховання школярів; окреслено рекомендації щодо творчого застосування досвіду виховання японських школярів в українських закладах загальної середньої освіти; *подальшого розвитку* набуло положення щодо шкільного виховання в Японії як системи.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується застосуванням у ході її виконання методології, адекватної меті і завданням, специфіці об'єкта і предмета, застосуванням необхідного комплексу методів дослідження, а також практичним упровадженням дослідницьких результатів.

Сформована авторкою джерельна база характеризується різноманітністю та достатньою повнотою (331 одиниця, із них 154 – англійською мовою), що слугує безперечним доказом інформативності та валідності представленої роботи. До наукового обігу уведено автентичні та нові англомовні наукові джерела, які

розкривають специфіку виховання, соціально-педагогічні проблеми японських школярів.

Науковий апарат, як засвідчує аналіз дисертації, визначено коректно, він відповідає вимогам до дисертацій і є достатнім для розв'язання окреслених у роботі завдань.

Зміст анотацій поданий українською та англійською мовами. Він відображає зміст дисертації, висвітлює суттєві аспекти роботи.

Обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується також апробацією результатів дослідження. Основні положення, висновки, рекомендації й результати дослідження обговорено на 3 конференціях різного рівня.

Значення для науки і практики одержаних автором результатів

Практичне значення дослідження полягає у висвітленні в дисертації положень і сформульованих на їх основі висновків, які можуть бути додатковими і актуальними для дисертаційного дослідження зі схожою тематикою.

Результати дослідження *впроваджено* у публікації практико-орієнтованого курсу для студентів за спеціальністю 014 Середня освіта «Шкільна освіта в Японії» (Біла Церква, 2019 р.); у впровадженні авторського спецкурсу в освітньому процесі студентів трьох ЗВО (Комунальний заклад вищої освіти Київської обласної ради «Білоцерківський гуманітарний коледж» (довідка №01-30/196 від 16.06.2020); Україно-Польський Вищий навчальний заклад «Центрально-Європейський університет» (акт про впровадження), Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Т. Г. Шевченка (акт про впровадження від 17.06.2020).

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації

Матеріали дослідження можуть використовуватися вчителями в закладах загальної середньої освіти з метою покращення організації виховання, створення позитивного шкільного клімату і ефективних умов для самореалізації школярів, налагодження партнерства між школою, батьками і громадою; матеріали дослідження можуть бути корисними у підготовці лекцій з порівняльної

педагогіки у ЗВО, на засіданнях методичних об'єднань, курсах підвищення кваліфікації вчителів тощо.

Результати наукового пошуку стануть у нагоді магістрантам, аспірантам, докторантам під час підготовки й реалізації досліджень.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Привертає увагу методологічно виважений і ретельний підхід дисертантки до структурування змісту роботи.

Аналіз змісту дисертації Голос Ганни Анатоліївни свідчить про його логічність та системність: окреслено її об'єкт, предмет і мету, чітко сформульовано дослідницькі завдання, відповідно до яких послідовно й логічно викладено зміст тексту дисертації, забезпечено належну відповідність висновків.

У вступі обґрунтовано актуальність та доцільність дослідження; вказано на зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання і методи дослідження; зазначено джерельну базу; окреслено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; висвітлено апробацію та впровадження результатів дослідження та подано структуру й обсяг дисертаційної роботи.

У першому розділі проаналізовано тло, на якому з'явилась тематика досліджень ціннісних ставлень у педагогічній науці, джерельну базу з проблеми виховання ціннісних ставлень у школярів; висвітлено проблему змісту виховання, її значущості для нової української школи; реконструйовано еволюцію освітньої політики в контексті змісту виховання в закладах загальної середньої освіти України за роки незалежності.

Осмислення джерел спонукало авторку дати власну інтерпретацію поняття «виховання ціннісних ставлень», яке вона визначає як долучення школярів до емоційно-інтелектуального досвіду, взаємодії, що сприяє розвитку в них розуміння й сприймання стрижневих для людства цінностей, мотивує ставитися і діяти відповідно.

Окрему увагу становить зміст виховання дітей та учнівської молоді, що відображає систему тих цінностей і якостей, які соціальні інститути прагнуть

передати новому поколінню.

У другому розділі викладено історичні передумови, що вплинули на становлення і функціонування шкільної освіти в Японії; засади, на які спирається сучасна школа; висвітлено зміст національного виховання і шляхи виховання ціннісних ставлень у японських школярів на сучасному етапі.

Метою шкільного виховання в Японії визначено: утвердження морального способу життя і поведінки учнів, формування морального менталітету і суджень, всебічний розвиток особистості, культивування творчого способу життя, мотивація і залучення учнів до різних видів діяльності як представників нації та суспільства. Висхідною залишається концепція «жаги до життя». Новими положеннями МЕХТ щодо шкільного виховання є: пильнування інформаційної моральності, зміщення акценту з «активної діяльності» на суспільно-корисну діяльність, інтеграція у змісті навчальної програми цінностей, прописаних концепцією сталого розвитку суспільства.

Встановлено, що особливостями реалізації змісту шкільного виховання в Японії є його уніфікація, диференціація на різні рівні шкільної освіти, курс «Морального виховання» стає обов'язковим предметом навчальної програми.

У третьому розділі висвітлено паралелі і відмінності у системах шкільної освіти, вихованні ціннісних ставлень в Японії і в Україні, специфіку японської методики виховання; проаналізовано кореляцію між вихованням і добробутом нового покоління; запропоновано рекомендації щодо творчого застосування японського досвіду виховання ціннісних ставлень у школярів в системі загальної середньої освіти України. Одержані дисертанткою результати достатньо переконливо представлено у висновках до розділів та загальних висновках, які відповідають найважливішим положенням рецензованого дослідження та його завданням.

Визначено перспективні напрями подальших педагогічних розвідок.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Всі обґрунтовані вище позиції роботи дають підстави для високої позитивної оцінки дослідження Голос Ганни Анатоліївни, проте воно не

позбавлене деяких недоліків і побажань:

1. Варто б було у роботі детальніше розписати процедуру ротації вчителів і учнів.

2. Схему періодизації основних етапів реформування шкільної освіти в Японії та Україні, що представлено у додатку Б, варто було б описати у підрозділі 3.1.

3. Вами окремо розглядається період від Мейдзі як передумова формування сучасної національної системи освіти в Японії, який є дуже важливий для розвитку освіти Японії. Варто було б такий контекст подати окремим підпараграфом.

4. У вступі роботи ви перераховуєте методи дослідження, що використали у дослідженні. Варто розписати, яку роль відіграв у дослідженні конкретний метод, тобто з якою метою застосовувалися методи.

5. У роботі набагато більше зроблено дослідницею ніж розписано у науковій новизні одержаних результатів.

6. У вступі роботи, пункті «Структура дисертації» не вказана кількість таблиць і рисунків, що є у роботі – 15 таблиць, 1 рисунок.

7. Значну цінність для дослідників та практиків мають додатки. Які, нажаль, малочисельно представлено у роботі.

8. У тексті дисертації зустрічаються окремі орфографічні помилки та стилістичні недоліки.

Проте, зазначені зауваження мають дискусійний характер, торкаються окремих моментів дослідження, деякі можна розглядати як побажання, істотно не впливають на теоретичну, наукову і практичну значущість дисертаційної роботи.

Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях

Основні результати дослідження висвітлено у 12 одноосібних публікаціях: у фахових наукових виданнях України – 8 (3 публікації, що належать до категорії «Б», 1 публікація в іноземному фаховому виданні), трьох тезах виступів на наукових конференціях, практико-орієнтованому курсі «Шкільна освіта в Японії». Загальний обсяг публікацій становить 11, 6 др.арк.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів».

Резюмуючи результати дослідження можна стверджувати, що дисертаційна робота «Виховання ціннісних ставлень у школярів в Японії (друга половина ХХ - початок ХХІ ст.)» є завершеною, самостійною науковою працею, яка заслуговує позитивної оцінки, має теоретичне й прикладне значення для удосконалення педагогічної науки, відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. (zareestrovano в міністерстві юстиції України від 03 лютого 2017 р. за № 155/30023) та пп.9–18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167), а її автор – Голос Ганна Анатоліївна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент, професор
кафедри педагогіки та психології
Закарпатського угорського інституту
ім. Ференца Ракоці ІІ

Т. П. Кучай

Підпис Т.П. Кучай завіряю.
Завідуюча відділом кадрів
Закарпатського угорського інституту
ім. Ференца Ракоці ІІ

Г. Рейплік